

# ВЪЗПИРАНЕТО В ОТБРАНИТЕЛНАТА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ

**Ген. майор (з), д-р Съби Събев\***

(Публикувано: 08.06.2020 на електронния сайт на Евроатлантическия център за сигурност)

## **Въведение**

Днес възпирането на Русия е най-актуалният проблем за НАТО и съюзните държави, и преди всичко източноевропейските страни-членки на Алианса. Този проблем възникна с особена острота след анексията на Крим и поддръжката от Русия на сепаратисткото движение в региона на Донбас, Украйна. Руската федерация, с агресивната си външна политика, мащабната програма за превъоръжаване и модернизация на въоръжените си сили и силната милитаризация на Калининградска област, Крим и Черно море, се позиционира като основна заплаха за НАТО. Страната разработва и въвежда на въоръжение оръжейни системи с авангардни технологии, инициира надпревара в модернизацията на ядрените оръжия и хиперзвуковите системи, както и агресивни действия в киберпространството, провежда мащабни учения и чести внезапни проверки на войските си. Съвкупността от всички тези действия на Русия принудиха НАТО и страните-членки на организацията да предприемат мерки за неутрализиране на руските агресивни планове и действия. Повишиха се отбранителните разходи на страните-членки, осъществено бе частично репозициониране на сили на НАТО на ротационен принцип, в част от източноевропейските съюзни държави, зачестиха ученията на Алианса в източния регион на отговорност, в процес е изграждането на допълнителни национални и съюзни военни способности. НАТО реактивира и актуализира стратегията си за възпиране на Русия, като Алиансът осъществява ядрено и конвенционално възпиране. Предмет на настоящата статия е конвенционалното възпиране, доколкото всички съюзни държави, с отделни изключения, притежават, по-голяма или по-малка конвенционална мощ.

Българската отбранителна политика, особено след 2004 г., бе призвана да изгради достатъчен възпиращ и отбранителен потенциал на страната, който съвместно със съюзни способности да гарантира напълно териториалната цялост и отбраната на страната при агресия срещу нея. Българските правителства след 2004 г. насам, не осъзнаха или negliжираха тази основна цел, разчитайки че членството ни в НАТО и член 5 на Вашингтонския договор решава този проблем. И като следствие на това успокоение

започнаха да намаляват отбранителните разходи на страната, бързо забравяйки националното обещание при приемането ни в Алианса, че ще поддържаме същите в средносрочен план в рамките на 2,5% от БВП. Очевидно, националният ни управляващ елит изтълкува повърхностно член 3 на договора, който приехме и подписахме при присъединяването си към НАТО.

Оправданията бяха, че сектори от социалната сфера имат по-належащи потребности, а армията да разчита на наличните си способности, докато националният бюджет ще получи възможности да заделя повече средства за отбрана. През 2008 г. настъпи финансово-икономическата криза и правителството от 2009 г. съкрати драстично (с над 30%) бюджета за отбрана. Това бе разбираемо и очаквано, но не в такива размери. А България бе поела определени ангажменти към съюзната отбрана на Алианса, изразяващи се в изграждането на определени военни способности, които доброволно бяхме приели, със съответните срокове за изпълнение. В резултат на negliжирането на тези ангажменти, след близо 16 години членство в Алианса, отбранителните способности на страната са значително деградирани и към началото на 2020 г., България изпълнява съюзните си задължения с редица условности, поради технологическа изостаналост, ниска техническа готовност и значителен кадрови дефицит на своята армия. След агресивните действия на Русия през 2014 г. срещу Украйна, обаче, както НАТО, така и източноевропейските съюзни държави осъзнаха, че проблемът за възпирането на Русия стана изключително актуален и наложи предприемането на конкретни действия. Полша, Литва, Латвия, Естония и Румъния логично станаха по-бдителни към Русия, като оцениха най-адекватно заплахата и предприеха мерки за повишаване на своите отбранителни способности. За разлика от тях, България почти не чувства заплахата от силно нарасналия руски военен потенциал в Черно море и не притежава дори минимални възпиращи военни способности, каквито е длъжна да има като съюзна гранична държава. За възпиране на агресивни намерения България днес разчита изцяло на други съюзни държави, основно САЩ. Разбираемо е, че като малка държава, България не е в състояние да изгради силен възпиращ потенциал, но не е приемливо да не притежава и никакъв такъв. В България дори няма дебат по възпирането, докато в НАТО има активно обсъждане на този проблем от 2014 г.

## **Възпирането като теория и практически подходи**

Концепцията за възпирането, в основата на която е убеждаването на даден противник да не предприема нежелателни действия, чрез заплашването му с вреди, е широко прилагана във военен и невоенен контекст. Теоретическата

и психологическата база на възпирането, обаче, не е добре разбрана, особено за конвенционалното възпиране. Краят на Студената война и насищането на въоръжените сили на редица държави с високоточни оръжия с малък и голям обсег, както и конвенционалните конфликти през последните 30 години, доведоха до подновен интерес и преоценка на конвенционалното възпиране.

Теорията на възпирането (сдържането) ни учи, че това е стратегия за разубеждаване на противника от предприемане на агресивни действия срещу дадена страна или съюз и неговата основна цел е предотвратяване на военен конфликт. Ядреното и конвенционалното възпиране са доста различни като теория, практика и влияние. Можем с увереност да приемем, че ядреното възпиране в НАТО е гарантирано от ядрения потенциал на трите ядрени съюзни държави – САЩ, Великобритания и Франция, то не така стои въпросът за конвенционалното възпиране, доколкото същото днес има няколко нови измерения.

Без да навлизаме в дълбочина на теорията, класическата литература по възпирането различава два основни подхода в реализирането му: възпиране чрез отказ и възпиране чрез възмездие (наказание). Възпирането чрез отказ има за цел да покаже на страната-агресор, че нейните действия е малко вероятно да постигнат успех и така подронват нейната увереност в постигането на планираните цели. Елемент на такъв подход може да бъде развърщането на достатъчно сили за отблъскване на агресията и нанасяне на неприемливи загуби. Като правило, този подход изисква баланс на силите на двете страни<sup>1</sup>.

Възпирането чрез възмездие (наказание) предвижда наказателни ответни действия, които ще повишат неприемливо цената на агресията. Фокусът на този подход на възпиране не е върху непосредствената отбрана, а на широките наказателни действия срещу агресора<sup>2</sup>. Същият изисква средства за нанасяне на болезнени удари по сили и средства на агресора, които са критични за неговата военна мощ.

Възпирането в политическата си основа е с психологически характер и неговото послание е към лидерите на агресивната страната, които вземат решения, да се въздържат от агресивни действия, тъй като същите няма да останат без отговор.

Заплахите срещу дадена държава днес имат комплексен характер и измерения. Хибридният характер на заплахите срещу съюзните държави от НАТО днес изискват възпиране не само с военни средства, въпреки че военното възпиране има ключова роля. За да е успешно, днес възпирането изисква общодържавен подход.

Ефективното съдържане в голяма степен може да предотврати възникването на военен конфликт и да охлади агресивни намерения на дадена държава, която се стреми към регионално военно доминиране и има териториални апетити към съседни държави. Като средство за предотвратяване на конфликт и война, надеждното възпиране и отбрана е от решаващо значение. Така например ядреното възпиране не допусна нито една ядрена държава да се изкуши да нанесе ядрен удар срещу друга ядрена държава. Конвенционалното съдържане има същата цел, но е по-трудно осъществимо, тъй като изисква наличието на достатъчна възпираща мощ и ясно изразена воля да бъде използвана при агресивни действия.

Стратегията на конвенционалното съдържане днес трябва да вземе под внимание и разработването на технологично нови оръжия, като кибер и хиперзвуковите оръжия, които се превръщат в стратегическа заплаха, и да предвиди възпиращи средства срещу тях.

Интерес за по-малките държави днес представлява асиметричното възпиране. То разкрива възможностите на малки държави да съдържат агресивни действия на по-големи и военно по-силни държави. Малките и по-слаби държави могат да използват разнообразие от асиметрични средства, по-разумни стратегии и тактики за намиране на уязвими места или подронване на репутацията и повишаване на политическата цена на агресивните действия на по-силната страна, като се стреми да избегне конфронтация с нейните военни сили. Възпирането от по-слаба страна може да бъде основано на по-голяма решителност на нейното ръководство и народ<sup>3</sup>.

Създаването на конвенционална възпираща мощ за по-малки съюзни държави, като България и Румъния, е доста по-трудно осъществимо, особено срещу държава като Русия, доколкото същата е военна свръхсила и е склонна да предприема агресивни действия срещу съседни държави, както бе случая с двете черноморски държави Грузия и Украйна. Независимо от това двете съюзни държави имат належаща необходимост да изградят ограничени национални възпиращи способности, които допълнени със съюзни възпиращи способности да гарантират надеждно възпиране. Непосредствената причина е, че Русия изгради в Черноморския регион значителен настъпателен потенциал и несъмнено в своите военновременни планове е взела под прицел редица военни и граждански обекти на съюзните държави в региона. Да се игнорира тази реалност е стратегическо късогледство и непростоимо по отношение на националната сигурност на страната. Само с миролюбиви призови за мир, сигурност и демилитаризиране на Черно море, България е далеч от постигане на съдържателен ефект в региона. При това за държави като България и Румъния

времето за предупреждение за потенциални удари от Русия е силно ограничено.

## **Русия като нарастваща военна заплаха**

Последното десетилетие е характерно с агресивната риторика и действия на Руската федерация, както срещу страните от НАТО и главно САЩ, така и към съседни страни в регионите на Балтийско и Черно море. Засилената военна дейност и провокации на Русия в близост до границите на съюзните държави станаха повече правило, отколкото изключения. Всичко това е съпроводено с интензивна разработка и агресивна пропаганда на нови руски оръжия.

След агресивните си действия срещу Грузия през 2008 г., в които излязоха наяве определени слабости на руската армия, политическото и военно ръководство на Руската федерация предприе мащабна амбициозна реформа на въоръжените сили на страната. Анексията на украинския Кримски полуостров в края на февруари и началото на март 2014 г., бе първият успешен тест на частично реформираната руска армия. След завземането на Крим Русия стартира бърза милитаризация на полуострова, превръщайки го във военна крепост. Съставът на войските и броят на основните оръжейни системи бе значително увеличен. В Крим бяха дислоцирани нови средства за ПВО и ПРО, като зенитно-ракетните системи С-400 с максимален обхват до 400 км, както и нови брегови противокорабни ракетни средства „Бастион“ с обseg над 300 км. Военните летища в Крим бяха бързо модернизирани и на тях бяха разположени, допълнително към дислоцираните Су-27и Су-24М, нови многофункционални бойни самолети Су-30СМ, както и бомбардировачи със среден обseg Ту-22М, носители на ядрено оръжие и крилати ракети обseg над 1 500 км. Като основни военни формирования, днес в Крим са развърнати смесена авиационна дивизия, дивизия за противовъздушна отбрана и щаб на армейски корпус. С новите средства за ПВО, ПРО и противокорабните средства, от Крим бе създадена зона за ограничаване и възпрепятстване на достъпа на самолети и кораби на НАТО в Черно море, като почти цялото морско пространство е под руски радарен и ракетен контрол, което създаде силен военен дисбаланс в полза на Русия.

Паралелно с увеличаването на сухопътните и авиационни формирования в Крим, с ускорен темп бе модернизиран и превъоръжен руският Черноморски флот. Към края на 2019 г. същият наброява общо 52 кораба, без обслужващите съдове, от които 35 кораба са носители на оръжия от различен клас, включително крилати ракети „Калибър“<sup>4</sup>. Въведени бяха на въоръжение шест нови подводници клас „Варшавянка“, въоръжени с

крилати ракети „Калибър“, както и три нови фрегати, въоръжени със същите крилати ракети с максимален обseg 2 500 км. На въоръжение започнаха да постъпват корвети и малки ракетни кораби, също въоръжени с посочения тип крилати ракети. Така руският Черноморски флот получи способности за нанасяне на високоточни удари на далечни разстояния и е в състояние да държи под прицел не само всички черноморски държави, но и съюзни държави в Южна и Централна Европа. Към края на 2018 г. числеността на руските войски в Крим достигна 32 000 души, като е предвидено към 2025 г. да достигнат до 43 000 души<sup>5</sup>. Средносрочните планове на Русия са да увеличи още повече своите сили и средства в Крим и Черно море. Тази заплаха бе адекватно отчетена от НАТО и всички източноевропейски съюзни държави, без България и отчасти Турция, която разви по-близки отношения с Русия.

## **Конвенционалното военното възпиране в България и Румъния**

Възпиращата стратегия (концепция) на дадена страна има два основни компонента – военен и невоенен. Ключов е военният компонент, тъй като неговото отсъствие обезсмисля подобна стратегия или концепция. В съвременни условия възпиращите военни способности се подразделят също на два основни компонента – за отговор на агресивни действия в близост на границите на страната и за отговор на територията, териториалните води и във въздушното пространство на страната. Важни са и двата компонента, но за по-силна възпираща роля има първият компонент, който с наличието си и решимостта да бъде използван дава ясен сигнал, че агресивни действия срещу страната ще получат своевременно ранен отговор.

България няма съвременна концепция за възпиране на агресивни действия. В националната отбранителна стратегия на страната липсва амбиция за изграждане на възпиращи способности, в които задължителен елемент са оръжейни системи със среден и далечен обseg. Ще бъде добре стратегическият преглед на отбраната, който е в ход, да отчете този недостатък и предложи разработването на такава концепция и инвестиционни разходи за придобиване в средносрочен план на възпиращи оръжейни системи.

Понастоящем единствено проектът за придобиване на нови многофункционални изстребители, частично попада в категорията на подобни оръжейни системи, ако в бъдещия по-пълнен оръжеен пакет на същите бъдат включени крилати ракети с по-голям обseg. Изграждането на тази първа възпираща способност с една ескадрила нови бойни самолети F-16 блок 70 може да се очаква не по рано от 2025 г. Силен възпиращ ефект

би имало развърщането на мощни средства за ПВО с далечен обсег в критично важни зони и обекти на територията на страната – черноморската зона на страната, столицата, АЕЦ и др. Подобен ефект ще има и развърщането на мобилни брегови ракетни средства с далечен обсег на определени позиции на черноморския ни бряг. Силен възпиращ ефект ще има и развърщането на средства за борба с крилати ракети. Необходимо е България да включи подобни проекти в дългосрочните си планове за превъоръжаване на въоръжените сили и да ги реализира съвместно с Румъния и други съюзни държави.

Румъния вече е взела отделни решения в този контекст. Страната вече има сключене необходимо да включи подобни договор за придобиване на зенитно-ракетно система „Патриот“, както и планове за придобиване на ракетна система клас „земя-земя“ Химарс, с обсег до 300 км. Румъния планира придобиването и на три брегови противокорабни системи с далечен обсег<sup>6</sup>.

С разположената на своя територия система на САЩ за ПРО, Румъния придобива реални съдържащи способности, с които би се съобразила всяка агресивна страна в региона. Същевременно Румъния развърна на своя територия съюзен дивизионен щаб, както и многонационална съюзна механизирани бригада, които усилват националните възпиращи способности на страната. Такъв подход би следвало да възприеме и България.

Малките щабове на НАТО за интегриране на силите (Force Integration Units), развърнати в България и Румъния, като част от Плана на НАТО за нарастване на готовността (Readiness Action Plan), приет на срещата на високо равнище на Алианса в Уелс през 2014 г., имат основна роля за планиране и координиране развърщането на съюзни сили на територията на двете държави при учения и кризисни ситуации, имат само спомагателна, но не и решаваща възпираща функция. Но в рамките на НАТО, това е възможно, тъй като Алиансът има разнообразие от достатъчно средства за развърщане на територията на застрашени съюзни държави.

Докато Румъния има категорична оценка за нарасналата заплаха в Черно море и по-настойчиво търси такава съюзна опция, България се отнася резервирано към развърщането на съюзни средства и формирания на нейна територия.

За изграждане на надеждно регионално възпиране, военните възпиращи средства и способности не е нужно да бъдат равни на руските военни способности в региона. Развърщането на съвременни противовъздушни и брегови ракетни средства със среден и далечен обсег в България и Румъния за противодействие на руските ударни ракетни средства, разширените

военни учения на НАТО в региона и продължаващата подкрепа от западните страни за Украйна и Грузия в развитието на техните национални отбранителни способности са достатъчни за усиление на регионалното възпиране<sup>7</sup>. Турция би могла да играе решаваща роля в регионалното военно възпиране, ако преосмисли своите съюзни ангажименти в регионален план.

За малко съюзни държави, прибалтийските съюзни държави са добър пример за осъществяване на активна политика на възпиране, основно с използване на съюзни или средства.

### **Съюзното възпиране в Черноморския регион**

НАТО, след анексията на Крим от Русия през м. март 2014 г., бързо се върна към основната си мисия за гарантиране отбраната на съюзните държави и възпирането на агресивни действия срещу тях и Алианса като цяло. НАТО повиши размера и готовността на своите сили за бързо реагиране, но среща проблеми по бързото им развърщане, особено при внезапна агресия срещу съюзни държави. И днес в експертната общност е в ход интензивен дебат за най-ефективната възпираща стратегия на Алианса – по-силно предно присъствие в източноевропейските съюзни държави или минимално присъствие с осигурена максимална мобилност на сили за развърщане.

До 2016 г. НАТО отделяше малко внимание на възпирането на Русия в Черноморския регион. Основното внимание на организацията бе фокусирано на прибалтийските съюзни държави и Полша, където най-силно бе почувствана заплахата от страна на Русия и за нейното възпиране бяха взети конкретни мерки, включително с развърщане на четири батальонни бойни групи в Полша, Литва, Латвия и Естония и засилена охраната на тяхното въздушно пространство, както и по-често морско присъствие на съюзни бойни кораби в Балтийско море.

Съюзното възпиране в Черноморския регион зависи от споделената оценка на предизвикателствата заплахите пред сигурността на съюзните държави в този регион. За съжаление, въпреки агресивните действия на Русия в акваторията на Черно море срещу Грузия и Украйна, милитаризирането на Крим и силно нарасналите настъпателни военни способности на Русия, Румъния, България и Турция имат различни оценки за заплахите и руското военно доминиране в региона. Румъния има ясна и недвусмислена оценка за руската заплахата. Преди срещата на НАТО във Варшава през м. юли 2016 г., Румъния призова за постоянна морска мисия на НАТО в Черно море. България блокира тази инициатива, като по думите на своя премиер, не чувства такава заплахата и не е склонна да приеме постоянно морско присъствие на НАТО в Черно море, осъществено от трите съюзни



черноморски държави, определяйки тази инициатива като провокация спрямо Русия. Турция провежда своя национална политика в Черно море и не проявява желание за общосъюзни мерки за засилване на възпирането на Русия, опасявайки се, че при подобни мерки тя ще трябва да понесе основната тежест за тяхното реализиране<sup>8</sup>.

Трите страни накрая достигнаха до компромисна позиция и срещата на НАТО във Варшава през 2016 г. в рамките на адаптираното предно присъствие на НАТО в Черноморския регион, бе взето решение за увеличаване на присъствието на кораби на НАТО в Черно море, като същите ще бъдат под командването на Втора постоянна морска група на НАТО, оперираща в Средиземно море. НАТО утвърди окончателно това решение на среща на министрите на отбраната на страните-членки, което по същество бе решение за засилване на адаптираното си присъствие в Черно море. Същото намери израз в по-често присъствие на съюзни бойни кораби в Черно море и провеждане на учения с ВМС на България, Румъния, Украйна и Грузия. Предвидено бе и по-често присъствия на авиационни компоненти, за засилване на охраната на въздушното пространство на България и Румъния и провеждане на учения с подразделения на техните ВВС. НАТО взе също решение за създаване на многонационална бригада в Румъния, на основата на нейна механизирани бригада, с усилване с части на други съюзни страни, като България предостави батальон от 400 души. Основната роля на бригадата, обаче, ще бъде да организира и координира многонационални учение на нейните подразделения и да показва видимо присъствие на сили на НАТО в този регион. Последващото развитие на възпиращите способности на НАТО в Черно море с постоянно присъствие на сили, ще бъдат възпрепятствани от различните оценки и интереси на трите съюзни черноморски държави, което налага политическото и военно ръководства на Алианса да подпомогне страните в постигането на споделена оценка за нарастващите заплахи и необходимия адекватен отговор на същите.

Най-силно е възпирането на НАТО в региона в сферата на противоракетната отбрана. С изграждането от САЩ на противоракетна база на летище Девеселу, и включена в общата система за ПВО и ПРО на НАТО, съюзните страни от региона са под надежден противоракетен чадър.

Важна роля за съюзното възпиране има мобилността на силите на НАТО. За решаването му Алиансът взаимодейства с ЕС за отстраняване на граничните пречки при придвижването на съюзни сили на територията на европейските държави от НАТО. Това е и целта на редуцираното голямо учение на НАТО през 2020 г. „Защитник на Европа 20“, в хода на което ще бъдат изпитани

основни процедури при прехвърлянето на американска дивизия в Европа и развърщането на нейните части в източната зона на Алианса.

Възпиращата стратегия на НАТО и съюзните сили, които я реализират не съответстват изцяло на настоящата среда на заплахите в Черноморския регион, където са налице агресивни действия и тлеещи конфликти. Липсата на ротационно присъствие на поне две съюзни батальонни бойни групи и нерешените проблеми по мобилността на силите на НАТО, може да забави тяхното развърщане в региона в необходимия момент, за демонстриране на съюзна решимост за отразяване на евентуални агресивни действия от страна на Русия.

По-честото навлизане и присъствие на военни кораби на нечерноморски съюзни държави, колкото и да е необходимо за частично уравнивяване на военния дисбаланс с Русия, е скъпо начинание. Трите черноморски съюзни държави – Румъния, България и Турция, могат по-лесно и на по-ниска цена да решат постоянното присъствие в Черно море със собствени сили и средства, но поради нежеланието на България и сдържаната позиция на Турция, тази опция понастоящем е неосъществима.

Възможна е и друга съюзна стратегия за сдържане в Черноморския регион. По-умереното съюзно присъствие в Черно море може да бъде компенсирано с развърщане на брегови мобилни противокорабни ракетни средства с голям обсег, както и със зенитно-ракетни средства със среден и голям обсег, за създаване на зона за ограничаване и предотвратяване достъпа при кризисна ситуация на руски военни кораби и самолети до териториалните води и изключителните икономически зони на черноморските съюзни държави. Ако Турция може по-лесно да си позволи такива отбранителни средства, частично и Румъния, то за повечето малки съюзни държави, включително и България, това най-вероятно може да бъде доста трудно в краткосрочна перспектива, освен ако страните не обединят усилията си.

Прилагането на съюзен подход за придобиването на такива отбранителни средства ще бъде по-приемливо, още повече, че НАТО има достатъчно опит с придобиването и оперирането с общосъюзни средства, като самолетите АУАКС. По инициатива на България и Румъния, подкрепени и от Турция, политическите органи на НАТО, със съответна военна експертиза на Военния комитет на Алианса, биха могли да обсъдят подобна инициатива и да вземат съответно решение. Мобилността на такива съюзни отбранителни средства ще позволи същите да бъдат развърщани в която и да е съюзна държава, ако същата попадне под повишена заплаха.

**Ролята на САЩ за възпирането на Русия в региона на Черно море**

През 2014 г. САЩ стартираха инициатива за гарантиране сигурността на Европа, която през 2017 г. бе преименувана на Инициатива за Европейско Възпиране (European Deterrence Initiative), с приоритет на възпирането на агресивни действия от страна на Русия срещу европейските съюзници на САЩ. Основните дейности на инициативата бяха насочени към източноевропейските съюзни държави България, Естония, Латвия, Литва, Полша и Румъния, като включиха подготовка на силите и многонационални военни учения и придобиване на военно оборудване и развитие на способности. Всички тези дейности бяха обединени в рамките на операция „Атлантическа решителност“<sup>9</sup>. В рамките на тази операция присъствието на сили на САЩ по инициативата „Ротационни сили в Черно море“ се явява основен стълб на възпирането на Русия в региона. То се изразява в ротационно присъствие на сили с бронирани средства в състав от рота до батальон в България и Румъния, периодично присъствие на американски ракетни разрушители и миноносци в Черно море, както и на отделни авиационни подразделения за участие в учения и тренировки. Тяхното присъствие носи важно възпиращо послание към Русия за решимостта на САЩ да защити своите съюзници в региона<sup>10</sup>.

Значителна възпираща роля има и Българо-Американското споразумение за сътрудничество в отбраната от 2006 г., по което САЩ могат да развърнат до 2 500 души личен състав и военно оборудване за период до 3 месеца в договорените българо-американски съоръжения за подготовка на силите за учения и съвместни операции с НАТО и страните партньори. С разрешение на българските власти посочената численост на състава и периода на престой могат да бъдат увеличени<sup>11</sup>. Договорената Рамка за стратегическо партньорство през м. декември 2019 г., предоставя нови възможности за разширяване на сътрудничеството в сигурността и отбраната между двете страни.

Както България, така и всички източноевропейски съюзни държави разчитат на стратегическото възпиране на НАТО и преди всичко на стратегическите възпиращи способности на САЩ, включително ядреното възпиране. В областта на конвенционалното възпиране, обаче, всяка съюзна държава следва да развива свой принос, най-вече съвместно с близко разположени страни на НАТО, с цел по-ефективно използване на ограничените отбранителни разходи. Крайно време е и България да сподели тази отговорност и поеме съответни ангажименти, като лоялен и предвидим член на Алианса.

\* Авторът е бивш военен представител на България във Военния комитет на НАТО.

<sup>1</sup> Michael J. Mazarr, *Understanding Deterrence*, c. 2, RAND Corporation; [https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE295/RAND\\_PE295.pdf](https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE295/RAND_PE295.pdf), 12.12.2019

<sup>2</sup> Michael J. Mazarr, *Understanding Deterrence*, p. 2; [https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE295/RAND\\_PE295.pdf](https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE295/RAND_PE295.pdf), 12.12.2019

<sup>3</sup> T. V. Paul, James McGill - *Reimagining Deterrence: New Security Threats and Challenges to the Deterrence Paradigm*, p. 34 (*Comprehensive Deterrence Forum (Proceedings and Commissioned Papers)*); [https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/conf\\_proceedings/CF300/CF345/RAND\\_CF345.pdf](https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/conf_proceedings/CF300/CF345/RAND_CF345.pdf), 09.02.2020

<sup>4</sup> *Black Sea Fleet 2019 (All Surface Combatants and Submarines)*, <https://www.kchf.ru/eng/ship/today.htm>, 25.12.2019

<sup>5</sup> Ruslan Minich, *Russia Shows its Military Might in the Black Sea and Beyond*, p. 2; <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russia-shows-its-military-might-in-the-black-sea-and-beyond/>, 17.01.2020

<sup>6</sup> George Visan, *The Known Unknowns of Romania's Defense Modernization Plans*, pp. 9,17-20, <https://www.roec.biz/project/the-known-unknowns-of-romanias-defense-modernization-plans/>, 15.02.2020

<sup>7</sup> Stephen J. Flanagan and Irina A. Chindea, *Russia, NATO, and Black Sea Security Strategy*, p.2; [file:///D:/NATO%20-%202020/RAND\\_CF405.pdf](file:///D:/NATO%20-%202020/RAND_CF405.pdf), 06.01.2020

<sup>8</sup> Wojciech Lorenz, *Strengthening Deterrence in the Black Sea Region*, p. 2; <https://www.japcc.org/strengthening-deterrence-in-the-black-sea-region/>, 11.12.2019

<sup>9</sup> *European Deterrence Initiative: the transatlantic security guarantee*, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS\\_BRI\(2018\)625117](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2018)625117), 01.01.2019

<sup>10</sup> Wojciech Lorenz, *Strengthening Deterrence in the Black Sea Region*, c. 3; <https://www.japcc.org/strengthening-deterrence-in-the-black-sea-region/>, 11.12.2019

<sup>11</sup> *Споразумение между правителството на Република България и правителството на САЩ в областта на отбраната*, 2006 г., с.5; <https://www.mod.bg/bg/doc/cooperation/bilateral/USA/AgreementBGUSA.pdf>, 05.03.2020